

นวัตกรรมการบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*

PUBLIC SERVICE INNOVATION IN THAI LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

อรพินทร์ พญาพิทักษ์สกุล

Oraphin Phayaphithaksakun

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์นวัตกรรมการบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยภายใต้บริบทของการกระจายอำนาจและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล การศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้นของประชาชนส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับตัวและพัฒนาการให้บริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นวัตกรรมการบริการสาธารณะจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทันทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันนวัตกรรมการบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยมีความหลากหลายครอบคลุม 3 ประเภทหลัก ได้แก่ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมการบริการ และนวัตกรรมการบริหาร/องค์การ ตั้งแต่ด้านสิ่งแวดล้อม ระบบดิจิทัล การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการบอกและควบคุม มาเป็นการรับฟังและให้บริการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร เทคโนโลยี และกฎระเบียบที่ขัดขวางความยืดหยุ่น รวมทั้งความเหลื่อมล้ำระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมืองกับชนบทและระหว่างองค์กรขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ทำให้การพัฒนานวัตกรรมเกิดขึ้นอย่างไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการบริการสาธารณะ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การกระจายอำนาจ

Abstract

This academic article aimed to analyze public service innovation in Thai local administrative organizations under the context of decentralization and digital transformation. The study revealed that rapid technological changes and rising public expectations have compelled local administrative organizations to adapt and develop more efficient public services. Public service innovation has become a crucial tool for responding to citizens' needs promptly and effectively. Currently, public service innovation in Thai local administrative organizations encompasses three main categories: policy innovation, service innovation, and administrative/organizational innovation, covering areas from environmental management, digital systems, education, to quality of life development. Local administrative organizations must shift their roles from commanding and controlling to listening and serving, emphasizing citizen participation and technology application. However, innovation development still faces limitations in resources, personnel, technology, and inflexible regulations, along with disparities between urban and rural local administrative organizations and between large and small organizations, resulting in unequal and non-comprehensive innovation development.

Keywords: Public Service Innovation; Local Administrative Organizations; Decentralization

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้นของประชาชนในยุคดิจิทัลส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ของไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวและพัฒนาการให้บริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ชลิดา แยมศรีสุข, 2567) นวัตกรรมบริการสาธารณะจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ อปท. สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทันที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทของการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา (พระครูธรรมศุต (สุทธิพงษ์ สุทธิวจโน) และคณะ, 2564)

ในปัจจุบัน นวัตกรรมบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย มีความหลากหลายทั้งในด้านประเภทและรูปแบบ ตั้งแต่นวัตกรรมเชิงนโยบายที่มุ่งเน้น การคิดริเริ่มนโยบายและกฎระเบียบใหม่ที่ทันสมัย นวัตกรรมบริการที่ช่วยยกระดับ คุณภาพการให้บริการประชาชน ไปจนถึงนวัตกรรมการบริหารองค์การที่ปรับปรุง กระบวนการและโครงสร้างการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2565) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการ ให้บริการจากเดิมที่เน้นการบอกและควบคุม มาเป็นการรับฟังและให้บริการ โดยมุ่งเน้น การมีส่วนร่วมของประชาชนและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ ความโปร่งใสในการดำเนินงาน (กฤต ผิวขำ และคณะ, 2564)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเผชิญกับ ข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร และโครงสร้าง พื้นฐานด้านเทคโนโลยี (กฤษฎา แก้ววัดปริง, 2564) รวมไปถึงข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างและ กฎระเบียบที่ขาดความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความคิด ริเริ่มใหม่ ๆ นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมืองกับ ชนบท และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ยังส่งผลให้การ พัฒนานวัตกรรมเกิดขึ้นอย่างไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียมกัน (วรณิดา ทองพัด, 2565)

การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและการกระจายอำนาจทำให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนานวัตกรรมบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของ ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมบริการสาธารณะมีความหลากหลาย ทั้งในด้านนโยบาย การบริการ และการบริหารองค์การ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมมาเป็นการรับฟังและให้บริการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมยังประสบปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร เทคโนโลยี และ กฎระเบียบที่ขาดความยืดหยุ่น รวมทั้งความเหลื่อมล้ำระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่เมืองกับชนบทและระหว่างองค์กรขนาดใหญ่กับขนาดเล็กที่ทำให้การพัฒนา นวัตกรรมเกิดขึ้นอย่างไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียมกัน

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นมีคุณค่าและความสำคัญหลายประการ ทั้งในแง่ของการ ตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ตรงจุด การเป็นโรงเรียนประชาธิปไตย ระดับรากหญ้า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความชอบธรรมในการ ตัดสินใจ และการรักษาหลักเสรีภาพผ่านการป้องกันการรวมศูนย์อำนาจที่มากเกินไปอีกทั้ง ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศ การกระจาย

อำนาจสู่ท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยให้การจัดบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในสังคมประชาธิปไตย นับเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับช่วงศตวรรษที่ 21 (2539) การปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญในการปกครองท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนทางการปกครองของรัฐบาลไปสู่ความผาสุกของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นให้มีอิสรภาพในการปกครองโดยไม่ต้องรับการอนุมัติหรือการควบคุมจากส่วนกลางในการปกครองท้องถิ่นนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นคือการกระจายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย

2. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนเข้าถึงกับการปกครองตนเอง (Self-Government) เป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่ง คือ การปกครองตนเอง

3. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาระยะของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการบริหารของรัฐบาล

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพเนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ พยากรณ์ ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นปล้นเรียนรู้ประสบการณ์การเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตนและ

6. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนนาชนบทพึ่งตนเอง การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย ความหลากหลายของรูปแบบการปกครองตามบริบทพื้นที่ ความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ การมีสิทธิตามกฎหมายในการปกครองตนเอง การมีองค์กรฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติที่จำเป็น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ (สุพจน์ บุญวิเศษ, 2563) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นในรัฐสมัยใหม่ โดยใช้ให้เห็นว่าการรวมศูนย์

อำนาจไว้ที่รัฐบาลกลางเพียงแห่งเดียวนั้นไม่สามารถบริหารประเทศที่มีประชากรจำนวนมากและพื้นที่กว้างใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจการปกครองไปยังองค์กรนอกศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและตรงจุด

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญในฐานะรากฐานของประชาธิปไตยที่ทำหน้าที่เป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองและส่งเสริมการปกครองตนเองของประชาชน เป็นกลไกสำคัญในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นและประเภทของนวัตกรรมในการให้บริการสาธารณะ

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นและนวัตกรรมการบริการสาธารณะมีความเชื่อมโยงกันในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่น ดังที่ วุฒิสสาร ตันไชย (2543) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่าการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลากหลาย ทั้งภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน ซึ่งส่งผลให้มีการจัดรูปแบบโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร โดยยึดหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ การจัดโครงสร้างตามแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา การคำนึงถึงสภาพพื้นที่และลักษณะชุมชน และการปรับเปลี่ยนตามนโยบายรัฐบาล ในบริบทของประเทศไทย รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูกแบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือ การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ ซึ่งมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและคำนึงถึงบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปสู่นวัตกรรมการบริการสาธารณะผ่านกลไกต่างๆ 1. การกระจายอำนาจ รัฐบาลกลางได้กระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองและการบริหารให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย 2. ความยืดหยุ่นในการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการปรับเปลี่ยนวิธีการให้บริการให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ 3. การตอบสนองความต้องการเฉพาะท้องถิ่น การจัดทำบริการสาธารณะที่เกิดผลประโยชน์เฉพาะต่อท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง การจัดทำบริการสาธารณะประเภทนี้

เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นในระดับชุมชน เช่น เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อพิจารณาถึงนวัตกรรมในการให้บริการสาธารณะ ตัวอย่างเช่นนวัตกรรมการบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นวัตกรรมเชิงนโยบาย การริเริ่มนโยบายใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะท้องถิ่น นวัตกรรมบริการ การพัฒนารูปแบบการให้บริการใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน นวัตกรรมการบริหาร/องค์การ การปรับปรุงกระบวนการและโครงสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2565) ได้เสนอการจำแนกนวัตกรรมเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมบริการ และนวัตกรรมการบริหาร/องค์การ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การคิดริเริ่มนโยบายใหม่ การพัฒนางานบริการอย่างด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข โภค การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ และการรักษาความเป็นระเบียบ ด้านดิจิทัล ระบบดิจิทัลเพื่อการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา ท้องถิ่น (D-LEP) ระบบฐานข้อมูล Smart Law (SLL) ระบบสารสนเทศในการให้บริการประชาชน (Local Service) ด้านการศึกษา พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่การปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปจนถึงการปรับปรุงกระบวนการและโครงสร้างองค์กร สอดคล้องกับการวิจัยของสุพจน์ บุญวิเศษ (2563) ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการสาธารณะของเทศบาลเมืองในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณสุข ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน นอกจากนี้ กฤต ผิวขำ และคณะ (2564) ได้เพิ่มมุมมองที่น่าสนใจโดยแบ่งนวัตกรรมออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมทางการตลาด และนวัตกรรมจัดการ ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมได้อย่างเหมาะสมตามบริบทและความต้องการ

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยแบ่งเป็นสองรูปแบบหลัก คือ รูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ ซึ่งจัดโครงสร้างตามหลักประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและคำนึงถึงบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดนวัตกรรมบริการสาธารณะผ่านความยืดหยุ่นในการบริหารและการตอบสนองความต้องการเฉพาะท้องถิ่น นวัตกรรมบริการสาธารณะแบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมบริการ และนวัตกรรมการบริหาร/องค์การ ครอบคลุมตั้งแต่ด้านสิ่งแวดล้อม ดิจิทัล การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเชื่อมโยงระหว่าง

รูปแบบการปกครองและนวัตกรรมบริการจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของชุมชน

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การกระจายอำนาจเป็นหลักการสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ม.ป.ป.) ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การจัดทำแผนการกระจายอำนาจ การกำหนดการจัดระบบบริการสาธารณะ ไปจนถึงการจัดสรรภาษีและรายได้ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน พระครูธรรมศุท (สุทธิพงษ์ สุทธิวงษ์) และคณะ (2564) ได้เสริมให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยอธิบายถึงวิวัฒนาการของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทยผ่านกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ นับตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 จนถึงยุครัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของสุรชัย เจนประโคน (2554) ที่ชี้ให้เห็นว่าการปกครองประเทศไทยได้นำหลักการสำคัญสามประการมาใช้ร่วมกัน คือ หลักการรวมอำนาจผ่านระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง หลักการแบ่งอำนาจผ่านระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และหลักการกระจายอำนาจผ่านการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

เมื่อพิจารณาในภาพรวม จะเห็นได้ว่าการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีพัฒนาการที่ชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะหลักการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งวางรากฐานสำคัญให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบ แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่หลักการสำคัญยังคงมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง อันเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการสาธารณะ

นวัตกรรมบริการสาธารณะเป็นการผสมผสานแนวคิดสร้างสรรค์กับการพัฒนาบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย ดังที่ สุพจน์ บุญวิเศษ (2563) ได้ให้ความหมายนวัตกรรม (Innovation)

โดยอธิบายที่มาจากสองภาษา คือ ภาษาลาตินและภาษาบาลี ในภาษาลาติน คำว่า Innovation มาจากรากศัพท์ Innovare ซึ่งมีความหมายว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ส่วนในภาษาบาลี คำว่า นวัตกรรม ประกอบด้วยคำสามคำ นว แปลว่า ใหม่ อัตต แปลว่า ตัวเอง กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันจึงหมายถึง การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองในสิ่งใหม่

นอกจากนี้ นวัตกรรมยังสามารถตีความได้ทั้งในความหมายเชิงแคบและเชิงกว้าง โดยในความหมายเชิงแคบ นวัตกรรมคือผลผลิตที่เกิดจากความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับพลวัตของกิจกรรมทางสังคม ขณะที่ในความหมายเชิงกว้าง นวัตกรรมครอบคลุมถึงแนวคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาและสร้างประโยชน์ ทั้งเชิงพาณิชย์และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2565) ที่ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดจากความรู้และความคิดสร้างสรรค์ซึ่งมีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยมีกระบวนการพัฒนาตั้งแต่การคิดค้นไปจนถึงการทดลองก่อนนำไปปฏิบัติจริง ในส่วนของการบริการสาธารณะ (พีรชาติ ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก, 2566) ได้ให้ความหมายว่า การบริการสาธารณะคือการจัดบริการแก่ประชาชนโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยรวม โดยยึดหลักการสำคัญ เรื่องการเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวก ความต่อเนื่องของบริการ และความยุติธรรมที่ประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณานวัตกรรมในบริบทของการบริการสาธารณะ (ชลิตา แยมศรีสุข, 2567) ได้ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมภาครัฐในปัจจุบันให้ความสำคัญกับผู้ให้บริการและการร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการให้บริการ ยกตัวอย่างเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตที่ได้ำนานวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การบริการสาธารณะแนวใหม่ได้เปลี่ยนแปลงจากการบอกและควบคุม มาเป็นการรับฟังและให้บริการ ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ทำให้บริการสาธารณะรูปแบบใหม่ยึดมั่นในผลประโยชน์สาธารณะและการกิจของพลเมืองเป็นหลัก

สรุปได้ว่า นวัตกรรมการบริการสาธารณะเป็นการบูรณาการระหว่างแนวคิดใหม่ เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากร และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของภาครัฐในยุคปัจจุบันที่ต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความคาดหวังของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น

แนวทางส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะและการตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัล ดังที่ วรรณิตา ทองพัด (2565) ได้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความท้าทายและนวัตกรรมในการบริการสาธารณะสำหรับคนพิการในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีกฎหมายรองรับสิทธิของคนพิการ แต่อุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณะยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้ ทั้งในด้านโอกาสการทำงานและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างนวัตกรรมที่น่าสนใจในประเทศไทย เช่น ชุดอุปกรณ์ปลูกผักสำหรับคนพิการด้านการเคลื่อนไหว และแอปพลิเคชันพรรณนาที่ช่วยให้คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงภาพยนตร์ได้

การสร้างสังคมที่เอื้อต่อคนพิการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการริเริ่มนวัตกรรม ญัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร (2563) ได้วิเคราะห์ให้เห็นภาพชัดเจนผ่านการศึกษาโครงการนวัตกรรมการบริหารงานท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ และสังเคราะห์บทบาทของ อปท. ออกเป็น 3 บทบาทสำคัญ ได้แก่ การเป็นผู้ประสานงาน การเป็นผู้กระตุ้นและสนับสนุน และการเป็นผู้ดำเนินการหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ดำเนินการนวัตกรรมเองทั้งหมด แต่สามารถมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและประสานงานให้เกิดนวัตกรรมในพื้นที่ได้

นอกจากนี้ กฤต ผิวน้ำ และคณะ (2564) ได้เพิ่มเติมมุมมองเกี่ยวกับการปรับตัวของ อปท. สู่ระบบราชการ 4.0 โดยเน้นย้ำความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งไม่เพียงช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของกฤษฎา แก้ววัดปริง (2564) ที่ได้วิเคราะห์ความพร้อมของ อปท. ในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะหรือสมาร์ทซิตี้ โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการเมือง ซึ่งเป็นแนวโน้มสำคัญของการพัฒนาเมืองในอนาคต ในขณะเดียวกัน จิตภา เร่งมีศรีสุข และคณะ (2564) ได้ขยายความเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาล อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

สรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องดำเนินการในหลายมิติพร้อมกัน ทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กร

ที่เปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การบูรณาการแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในยุคดิจิทัล โดยมีแกนหลักคือการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการบอกและควบคุม มาเป็นการรับฟังและให้บริการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

นวัตกรรมบริการสาธารณะถูกจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมบริการ และนวัตกรรมการบริหาร/องค์การซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาาระบบดิจิทัล การจัดการสิ่งแวดล้อม การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังเผชิญความท้าทายสำคัญ ทั้งข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากรที่ไม่พร้อม กฎระเบียบที่ขาดความยืดหยุ่น และความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท

รวมทั้งองค์กรขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก แนวทางการแก้ไขจึงต้องเป็นการบูรณาการหลายมิติ ทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง การลงทุนใน โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี การปรับปรุงกฎระเบียบให้ยืดหยุ่น และการส่งเสริมความ ร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การศึกษานี้สะท้อนความคิดวิเคราะห์ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรม การบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลง ในยุคดิจิทัลและการกระจายอำนาจตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้สร้างโอกาสและความ ทำทายใหม่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นวัตกรรมบริการสาธารณะจึงแบ่ง ออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมบริการ และนวัตกรรม การบริหารองค์กร ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาระบบดิจิทัล การจัดการสิ่งแวดล้อม การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตาม ยังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ด้านทรัพยากร บุคลากร เทคโนโลยี และกฎระเบียบที่ขาดความยืดหยุ่น รวมทั้งความ เหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท และองค์กรขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก

แนวทางการนำไปใช้ประกอบด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อนวัตกรรม การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้าน เทคโนโลยี และการปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความยืดหยุ่น นอกจากนี้ ควรส่งเสริมความ ร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ และการพัฒนาระบบติดตาม ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการยกระดับการให้บริการสาธารณะอย่างโปร่งใสและ เป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กฤต ผิวขำ และคณะ. (2564). การปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ระบบราชการ 4.0 ด้วยนวัตกรรม. *วารสารการบริหารการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(3), 689-701.
- กฤษฎา แก้ววัดปริง. (2564). *ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยกับการเข้าสู่การเป็นสมาร์ทซิตี้*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://www.scira.kmitl.ac.th/4986/>

- จิตาภา เร่งมีศรีสุข และคณะ. (2564). นวัตกรรมและเทคโนโลยีการบริหารเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในทศวรรษหน้า. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(12), 591-592.
- ชลิตา แยมศรีสุข. (2567). การสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการสาธารณะของเมืองสร้างสรรค์จังหวัดภูเก็ต. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 4(3), 435-448.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร. (2563). นวัตกรรมการบริหารงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 3(4), 109-110.
- พระครูธรรมศุต (สุทธิพนธ์ สุทธิวจโน) และคณะ. (2564). การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(3), 91-93.
- พีรชาติ ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2566). คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบริหารการพัฒนานวัตกรรมเชิงบูรณาการ*, 3(2), 43-55.
- วรรณิตา ทองพัด. (2565). นวัตกรรมบริการสาธารณะและการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการสู่การได้ใช้ชีวิตในแบบที่ต้องการ. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://www.nia.or.th/Innovation-for-disability-person>
- วุฒิสาร ตันไชย. (2543). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คลังวิชา. สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://odloc.go.th/อำนาจหน้าที่หน่วยงาน/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2565). *ระดับความสำเร็จของการมีนวัตกรรมของส่วนราชการสังกัดรัฐสภา*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/xEno5>
- สุพจน์ บุญวิเศษ. (2563). *การสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการสาธารณะของเทศบาลเมืองในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก https://buuir.buu.ac.th/bitstream/1234567890/4461/1/2565_158.pdf
- สุรัชย์ เจนประโคน. (2554). *การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://surachaichenprakhon.blogspot.com/search?q=การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน>